

BOLETIN

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

DE BARCELONA

Año XXIII (Académico CXCIV)

Abril a Septiembre 1923 - N.ºs 79 y 80

DISCURS PRESIDENCIAL DEL CURS 1922-23

(Acabament)

Al arribar a la època històrica en que's constituí lo reyalme de Mallorca, estudiá ses manifestacions heràldiques, comprovant que possehía una bandera de barres blaves y grogues, que apar en les cartes náutiques y en lo *Llibre d'Ordinacions de la Casa Reyat de Mallorca*. Aquest, també, pinta a Jaume II de Mallorca portant en la sua cervellera l'emblema d'un geni alat, axí com Pere lo *Cerimoniós*, al partir del 1340, usà un simbòlich dragó alat, equivocadament atribuít a Jaume I. Errada que desfeu en 1890, en aquesta Academia, nostre company En Ferran de Sagarra.

Considerada la tendencia heràldica de fer davallar moltes de ses representacions, de simbolismes arrencats dels noms de les families, sembla que vingué a ésser aquest *dragó* un anagrama del nom *Daragó*, que's posaven nostres monarques y sos descendents.

Altre d'aquestes figures geroglífiques bastant expressiva resulta ésser lo cisne alat de la casa de Rajadell (que figura al final del volum II) al obrirse ell mateix lo pit per ferne rajar la sanch (*raja d'ell*) formant la sua senyal heràldica d'una estrella de moltes puntes (1444).

Lo primer volum d'En Domènec termina ab les divises o empreses personals dels sobirans durant lo segle XV, a partir de Ferran I d'Antequera. Havía fundat Ferran, en 1410, l'Ordre de la Verge María; y la senyal d'una gerra, d'ahont ne surgien tres liris blancs, donada a aquesta Ordre, l'adoptà

aprés com a divisa y la féu gravar en un segell que intitulà «segell petit de la nostra empresa de la Jerra». Y en aquest segell figuren, en lloch secundari, los blasons heràldichs d'Aragó y de Castella.

Son fill Anfós, qui també regnà a Nàpols, complicà la moda, adoptant quatre divises. La del *silló perillós*, consistent en un tron ple de foch (¿lo de Nàpols?) ahont solament podia estar en condicions d'assèureshi qui tingués condicions d'hèroe. La del *llibre obert*, ab lo lema expressiu de *vir sapiens dominabitur astris*, en la qual s'aludia a la protecció que dispensà a les ciències y a les lletres. La dels *grans de mill*, ab un lema encomiàstich de lo que fructifica la jurisdicció de la reyal corona, *justicia suade, jove e pauper*, segons se llegeix en una rajola de la colecció Font y Gumà. Finalment, la divisa de la *gerra*, que adoptà son pare, y que, en tant no abandonà, en quant també la féu gravar, junt ab les del *silló perillós* y del *llibre obert*, en un segell magestàtich usat en 1444. Lo *Dietari* de la Generalitat de Catalunya, quan consigna la mort d'aquest rey, hi representa grollerament la divisa de la *gerra de Maria*.

De son germà y successor Joan II, En Domènech no li troba cap altra divisa personal, fora de la del llibre obert, en una pintura representant lo dit monarca, propietat del Duch de Villahermosa. La llegenda diu *in libro tuo omnes scribuntur*, prestantse a múltiples interpretacions.

Al començar a regnar a Castella Ferran II lo *Catòlich*, adoptà, conjuntament ab sa muller, la empresa de la *magrana* sobre camp de sinoble, establerta per son antecessor, Enrich IV de Castella. Separadament de sa muller, lo monarca presenta com a divisa propria la del *jou* sobre camp morat ab la llegenda *yugum meum suave est et onus meum leve*, aludint a la reyal jurisdicció; y la reyna Ysabel adoptà la del feix de fletxes ab lo lema *Quos Deus conjungit homo non separet*, referintse a la unió de les dugues corones. Los dos simbolismes se gravaren, superposanthi lo *tanto monta*, en certa acunyació monetaria de Sicilia. La empresa d'una àguila (la de Sant Joan Evangelista), amparant les senyals heràldiques d'Aragó y Castella, se presenta com a propria d'abdós monarques conjuntament, y porta la invocació *sub umbra alarum tuarum protege nos*.

Als darrers anys de sa vida, Ferran II, no abandonant la divisa de la *magrana*, explica En Jaume Ramon Vila,* que prengué la del *jou y nyudo de Gordiano*, al temps en que com a tutor y curador de sa malhaurada filla la reyna de Castella, Na Joana, viuda d'En Felip d'Austria, vingué obligat a ensenyorirse d'aquell reyalme, acabant perilloses rebelions y regintlo fins al final de sa vida.

Son nét, lo rey Carles I, adoptà per empresa personal la de les columnes d'Hèrcul ab la divisa *Plus ultra* aludint als descobriments y conquestes del nou món. Es una derivació del classicisme romà, que tant predominà en la gent de ciencia del temps del emperador.

Seguint per ordre la exposició dels cinch volums del *Armorial històrich de Catalunya*, tractarèm del segon, intítulat *Segona part. Magnats, Barones, Cavallers y Ciutadans*. L'inicia un estudi sobre *Els Quatre Comtats del temps de Jaume I y el de Prades del temps de Jaume II*. Lo primer de que s'ocupa es lo Comtat d'Urgell, quin senyal del tabler d'escachs es acrescut, al entroncar ab la casa de Lara en lo segle XIII, ab lo calderó que aquesta usava, y après substituït en la propia centuria per lo cerf dels Cabrera, y finalment canviat ab les barres reials en 1319 per Anfós d'Aragó qui usà llistons y escachs. Lo comte Jaume lo *Desgraciat* usava una cimera de mig griu alat apunyant una dextral.

Com a segon dels quatre Comtats, hi posa lo d'Empuries; mostra, en la senyal de les seues encunyacions monetaries del 1155, d'acort ab los segells primers, una espasa alta, ab la punta cap a dalt, simbolisant la major jurisdicció que podia exercir un senyor de vassalls (1313). Seguidament, en lo segle XIV, usà de faxes horisontals de gules y or, que alternà ab lo cerf de la casa de Cabrera, en los comtes Huch y Malgaulí y ab les barres reials d'Aragó a partir del infant En Pere (1325).

Pallars, lo terç dels Comtats susdits, té per senyal, governantlo Roger de Comenge (1231-1267), un escut or llistat de gules, escut que passa, més avant, a ocupar lo centre del cors d'una àguila de dos caps, importada del

* *Discursos llegits en la R. Acad. de Buenas Letras de Barcelona en la solemne recepció pública de D. Joseph M.ª Roca*, p. 33.

Orient per la princesa grega Eudoxia Lascaris, filla del emperador de Nicea Teodor II Lascaris, al casar ab lo comte Arnau Roger I (1267-1288). Emperò n'eliminaren dels caps de les àguiles les dugues corones usades per los emperadors de Bizanci. La casa de Mataplana, al entrar en Pallars (1297), no observa pas, En Domènech, que alterés dit blasó. Pro sí, que, en los darrers comtes, l'escudet central de la àguila se modificà ab tres branques seques diagonals (1438-1445).

Com a quart y derrer comtat, hi situa En Domènech lo de Foix, que, radicant en altra nació, comptà a Catalunya lo vescomtat de Castellbó, Andorra, Cabó y altres senyoriús. Emplèa son conegut blasó de les vaques, y en lo segle XIV, dugues cimeres originals; unes vegades es un mascaró ab corona y mantell reyal, com ab En Matheu (1391-1398), y altres, la propria vaca pyrenenca, com fa lo comte Gastó (1436-1472).

Jaume II decorà ab lo comtat de Prades a son fill Ramon Berenguer, qui lo permutà ab son germà Pere. Usà les barres reyalas d'Aragó, alternant ab les flors de lli franceses en or sobre azur, sobremuntades d'un lambel gules de la casa d'Anjú. Vesteix robes ab la metexa senyal heràldica, lo comte En Joan en sos segells y també son fill Jaume d'Aragó, bisbe de Valencia (1369-1396). Aquest blasó va a parar, al final del segle XIV, al Marquès de Villena per unió de la casa comtal de Prades ab la dels infants Manuel de Castèlla, qual senyal consistia en una ala armada d'una espasa.

En altre capítol, a continuació del dels Comtats catalans, hi agrupa En Domènech als *Magnats, baronies y cases de cavallers entrades en corts abans de Jaume I*, començant a tractar de la casa de Montcada ab son primitiu y inalterable escut, dels cercles d'or sobre camp de gules, senyal ja usada per primera vegada en una signatura d'En Guillèm de Montcada en document del 1208. En lo segle XIII, senyorejant aquesta familia en lo Comtat de Bearn, alternen aquells *besants* daurats ab la característica vaca bearnesa, com també ab les barres reyalas, en altres lligaments successius ab la familia del sobirà aragonès. Del temps de Gastó de Montcada († 1315) n'arrenca la interessant cimera d'un

cisne blanc ab les ales altes, com lo dels moderns Lohengrins. Aquest escut ab lo cisne, y als costats dos llebrers ab la llegenda *bona fe*, se troba en los segells de Ramon Berenguer de Montcada y de Guillèm Ramon de Montcada.

La prepotent familia dels vescomtes de Cardona, presenta la sua senyal del cart, en un rosetó romànic del claustre de Santa Maria del Estany y en una tomba romànica de Vallbona de les Monges. Va associada ab la senyal de la casa de Torroja (1233-1243), en un capitell del claustre de Solsona o d'Olius; y axís se les continua vengent juntes en los segells d'Huch de Cardona (1305-1311) y de Ramon Folch de Cardona (1286); en Huch de Cardona, almirall d'Aragó (1372); etc.; essent notabilíssim lo que hi ha en una gàrgola de la esglesia barcelonina de Santa Maria del Mar. L'escardot se transforma en tres, ab l'aditament de la senyal de Torroja, ab En Ramon de Cardona (1442), qui porta la cimera ab una garlanda y un calderó. Seguéxense los entroncaments dels Cardona y ab ells les complicacions del escut, a mida que, extenent sos dominis, férense senyors del Pallars y d'altres llocs.

Los vescomtes de Cabrera presenten son emblema d'una cabra, en l'any 1223; se comparteix ab barres horisontals, en lo segle XIV, quan los vescomtes Huch y Pons Huch, són comtes d'Empuries. Prescindim dels demés escuts compostos que aparexen al emparentar ab los Cruilles (creus blanques) y ab los comtes de Prades, segons se veu en les runes del castell de Blanes, del segle XV. De la font vella de Blanes, ne recull En Domènech la existencia de la cimera ab una cabra.

La prepotent casa dels Cervera presenta, com a primer exemplar del seu escut heràldic del cerf, lo del sepulcre dels cofundadors del monestir de Poblet; y après, lo del romànic claustre de Santa Maria del Estany, en quins capitells hi surten a més les senyals dels Cardona, Queralt, Cruilles, Tolosa, etc. Lo segell de cera de Guillèm de Cervera, tutor de Jaume I, ab lo mateix emblema del cerf, es aplegat per En Domènech d'una tomba de Santes Creus, pertanyent a dita familia.

Una llegenda heràldica, la del lleó rampant de la casa de Queralt, esculpida en la esglesia de Santa Maria de Bell-

lloch, propera a Santa Coloma de Queralt, monument del segle XIII, també hi té son lloch en lo present recull heràldich històrich.

De lo que compta dels vescomtes de Rocabertí, solament nos fixarem en la cimera usada en los escuts d'En B. Pons y d'En Dalmau, dels anys 1440 y 1448, ahont un cap de drach surt d'entre dugues pales, ab la roca heràldica, senyal de la familia.

La cimera dels Cervelló consistia en dugues banyes del cerf, emblema de la casa.

S'ocupa, a més, en aquest capítol, de les families Timor, Rocafort, Anglesola, Alemany, Castellvell, Castellet, Pinós, Guardia, Vilademuls, Bas, La Portella, Llupià, Urg, Mataplana, Sant Vicents, Cartellà, Olives, Olivella, Foxà, Monells, Crexell, Avinyó, Vernet, Ostoles, Claramunt, Banyeres, Llers, Milany, Vilademany, Calders, Puigvert, Llusà, Torroella, Jorba, Sales, Vilanova, Sa-Granada, Malleu o Manlleu, Gironella y Torroja.

En altre apartat hi ordena, En Domènech, als *Magnats, baronies y cases de cavallers entrades en corts en temps de Jaume I*, posanthi les senyals heràldiques de les families de Bellera, Castellnou, Salses, Montral, Erill, Vilagut o Vilaragut, Talamanca, Savassona, Montgró, Santa Eugenia, Aguiló, Besora, Puigalt y Brull.

Inseguint la metexa ordenació, agrupa, sots lo lema de *Magnats, baronies y cases de cavallers entrades en corts en temps de Pere'l Gran*, los blasons pertanyents a les families de Malla, Salfors, Dez Coll, Merlés, Tornamira, Illa Canet y Fonollet, Riudeperes, Ardena, Perapertusa, Perestortes, Montesquiu, Palau, Palau Ça-Roca, Palou, Granyena, Mediona, Sant Martí, Cruilles, Ribelles, Fenollet vescomte d'Illa, Montserrat, Montclús, Centelles, Montoliu, Corsaví, Tossa, Bellvís, Ribes, Sant Just, Fluvià, Santa Pau, Vilamur, Cabrenç, Castellaulí, Peramola, Sagrera, Oluja, Rajadell, Boxadors y Aguiló.

Tres cimeres nos sembla oportú recordar : la dels Oms-Santa Pau, que estava formada per mig cors d'os portant l'estandart ab la senyal, copiantla d'un altar de la capella del Castell de Santa Pau; la d'En Francesch de Santa Pau, príncep de Butera, presentant mig ors sortint d'una gran

bola de puntes, com lo cors d'un erissó; y la d'En Rajadell (any 1444) que porta un cisne obrintse lo pit, de que ja havèm parlat abants.

Axís s'acaba lo segon volum, començant lo tercer ab *Cases de cavallers y ciutadans entrats a Paers y Concellers de Barcelona en temps de Jaume I y Pere'l Gran*. Lo nombre de les families va en creximent y les obmeterèm ja, contentantnos ab senyalar tan sols lo plan y desenrotllo de la obra, que's podrà compendre ab tot lo seu articulat, que's continua:

Magnats, baronies y cases de cavallers entrats en Corts en els regnats de Alfons III, Jaume II y Alfons IV (1285-1335). Com se veurà, per una rahó inexplicable, no ha adoptat, En Domènech, en los Anfós y en los Peres, la cronologia catalana, sinó la aragonesa.

Cases de cavallers y ciutadans entrats a Concellers de Barcelona en els regnats d'Alfons III, Jaume II y Alfons IV.

Cases de barons y cavallers entrades en Corts en els regnats de Pere IV, Joan I y Martí I.

Cases de cavallers y ciutadans entrats a Concellers de Barcelona en temps dels reys Pere IV, Joan I y Martí I.

Arribèm al quart dels volums del *Armorial Històrich de Catalunya*, lo qual subdivideix En Domènech en los apartats següents:

Cases de barons y cavallers entrats en Corts en l'interregne de 1410-1412 y en els regnats de Ferran I, Alfons V y Joan II.

Cases de cavallers y ciutadans entrats a Concellers de Barcelona en els regnats de Ferran I a Felip II.

Cases de cavallers y ciutadans en diversos càrrechs y fets patris que consten en monuments y en el Nobiliari Reyat de primeries del segle XVI. No compreses en els cuadros anteriors.

Lo volum cinqué es més foraster que català, puix lo destina a recopilarhi l'Estat y dictats del Emperador Carles I d'Espanya y V d'Alemanya. Per fonament del seu treball, hi posa los grans escuts del famós Monarca, ab tots los components. La senyera imperial, de color purpra o morat, ab la àguila imperial y al centre del cors d'aquesta, l'escut. Ademés los penons de Sant Jordi y de Borgonya; los segells;

y los regnes y senyories que integraven les cases d'Espanya, d'Austria y de Borgonya. Per llur originalitat criden la atenció diverses cimeres constituïdes per objectes que semblen haurien de trobarse renyits ab la heràldica, segons la noció més general que's sol tenir de les senyals adoptades comunament. Així, en Achalm hi ha un test ab una planta y moltes flors; en Portenau un tríptich; en Eeremberg un parell de sabates de les que n'ixen plumes de paó, etc.

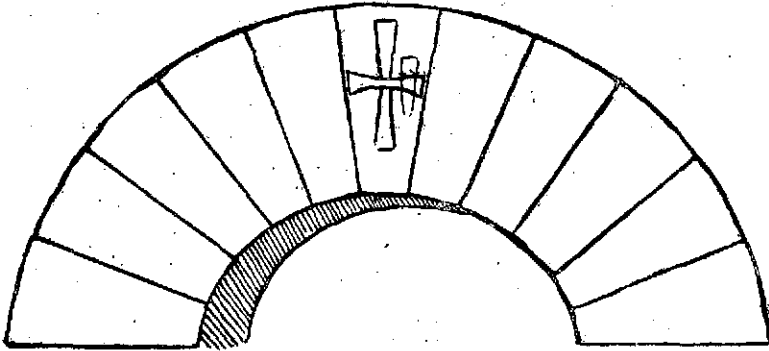
Lo volum sisè y darrer, lo formen *Escuts d'institucions civils, ciutats y viles que'ls tingueren especials*. Allí hi trobarem, la Generalitat de Catalunya ab la sua senyal de Sant Jordi; l'escut de Barcelona, format per les barres reials soles en los temps del Comte-Sobirà y més tart canviat ab creus y barres alternant. Ab la següent disposició hi ha los blasons que's continuen : Vegueria Reyal; Catedral; Curia Episcopal; Capítol Catedral; Consulat de Mar; Dretana; Tarragona y entitats especials; Lleyda y Gerona y entitats civils y eclesiàstiques; Manresa; Vich; Tortosa; y seguidament los escuts de totes les poblacions col·locades en ordre alfabètic, començant los d'Ayguatibia, Agramunt, Alguer, Alòs, etc.

La ciutat de Vich, per la circumstància de presentar en les seues monedes del segle XII, una parella de bous, suscita la presumpció de si hi pogués haver existit un antich emblema, similar al de les vaques del Bearn y canviat en lo segle XIII.

En la Ordre del Temple, consigna En Domènech com blasó heràldic una creu de gules en camp d'argent. La senyera d'aquesta Ordre, que tantes y tan importants possessions tenia en les riberes del Ebre, era allí coneguda ab lo nom del *balzà* y tenia una creu d'argent en camp d'azur, segons havem llegit en documents del segle XIII.

En un monument dels templaris, en la capelleta del castell de Vallfogona de Riucorp (segurament de la primera meytat del segle XIII), hi havem trobat, molt amagada, certa creu, esculpida en lo darrer arch, damunt del altar, que fa pensar si pogués haver sigut emblema de la guerrera institució, a causa d'estar disposada en forma molt particular : Lo braç de la dreta del espectador apa-

reix travessat per una senyal especial, que pot interpretar-se com essent un escut de defensa militar dels de forma oblonga. La creu de Vallfogona és senzillíssima y la donàrem a conèixer, l'any de nostra troballa, en una revista valenciana.* En tot cas, podria voler significar l'agermanament de la senyal del cristià, ab l'exercici de les armes per la sua defensa, base de la catòlica milícia, tan injustament tractada a França y inculpada en altres parts.

Creu dels templers al castell de Vallfogona de Riucorp. (segle XIII)

Hi ha, en lo volum sisè, dos apèndixs, quals enunciats són aquests:

Apèndix A : *Senyals incomplertes de cases de cavallers y ciutadans trobades en monuments y segells anteriors al segle XVII y no compreses en els Nobiliaris dels segles XVI y XVII.*

Apèndix B : *Senyals heràldiques d'atribució incerta o forastera.*

Abans d'acabar ab les presents notes heràldiques, voldríem ocuparnos de les senyals especials adoptades per persones que no usaven de blasó, pro que prengueren, en representació propria, unes figures geomètriques, en ocasions combinades ab la creu o ab la inicial del nom.

Nos conduceix a tractar d'axò, l'haver trobat, al Arxiu Municipal de Tortosa, una petita colecció d'aquestes, barrejada ab escuts blasonats, dels segles XIV y XV, pertanyent

* F. CARRERAS Y CANDI, *La Cruz de los Templarios en Cataluña (siglo XIII)*, publicat en *Rosas y Espinas*, any V, n.º 63, 1.ª de Febrer de 1919.

als qui exerciren los oficis de clavaris de dita ciutat. En la colecció de volums del Clavariat, observàrem, en los compresos entre l'any 1352 y lo 1469, pintures y dibuxos, en lo pergami de les cobertes, presentant, d'una banda, l'escut de la ciutat de Tortosa, y dessota d'ell, la senyal particular del Clavari. Constitueix aquesta, unes vegades blasons heràldichs y altres una divisa geomètrica per ell adoptada, senzillament dibuxada y també enquadrada en escut, a manera d'emblema heràldich. Ab la particularitat de que, algunes llibretes soltes pertanyents al propi individu, solen portar lo meteix signe. L'enquadrament dintre d'escut correspon als clavaris del segle xv.

Y al ocuparnos d'aquests llibres y senyals, creyèm d'interès donar la llista complerta de totes les que hi ha en ells, axís de les heràldiques com de les geomètriques. En quant a les primeres, sols ne catalogarèm l'emblema, mentres que, de les segones, per la sua originalitat, estimèm que val la pena de publicarne llur dibuix, segons l'havèm vist en los dits llibres, ço es, enquadrats en escuts los que axís s'hi troben, y solts, quan de tal manera aparexen. Inseguirèm l'ordre cronològich dels llibres del Clavariat, en lo present index.

1352. — Bernat Figuera : escut ab fulla de figuera negre.

1376. — Guillèm Maçip : senyal en forma de copó.

1377. — Matheu del Camí : senyal, d'un cercle dividit y una creu.

1379. — Bernat Riba : senyal, ahont se destaca una A y la creu.

1382. — Guillèm Maçip : senyal d'unes paraleles travessades per la creu.

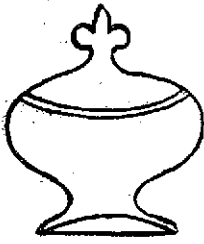
1385. — Pere Burguers : senyal de punta de fletxa, ab creueta dessota.

1386. — Bernat Cercols : senyal arbitraria a base d'una creu.

1387. — Pere Soler : senyal arbitraria combinada ab la creu.

1393. — Domingo Segur : escut d'una destràl en varis colors en camp de gules.

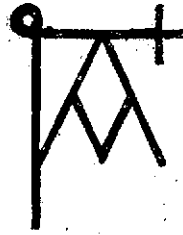
1396. — Pere Montço : escut d'un castell ab tres torres, or, en camp de gules.

1376

1377

1379

1382

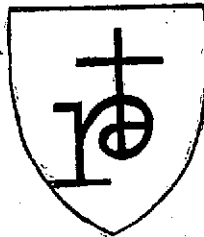
1385

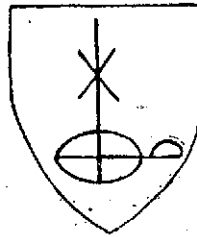
1386

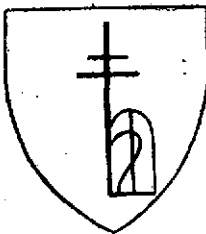
1387

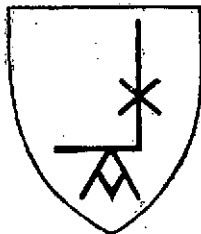
1401

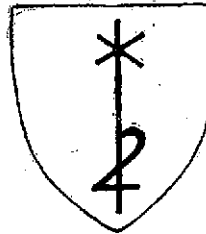
1429

1430

1442

1467

LES SENYALS PARTICULARS DELS CLAVARIS DE TORTOSA

1376. Guillèm Maçip. — 1377. Matheu del Camí. — 1379. Bernat Riba. —
 1382. Guillèm Maçip. — 1385. Pere Burguera. — 1386. Bernat Cercols. —
 1387. Pere Soler. — 1401. Domingo Pellicer. — 1429. Arnau Montornés. —
 1430. Berthomeu Sosmero. — 1442. Berthomeu Albiol. — 1467. Pere Servent

1397. — Pere Soler : escut d'una casa, molt borrat.
1398. — Guillèm Montçó : escut d'un gran castell d'or en camp de gules.
1401. — Domingo Pellicer : escut contenint una P y una creu entrelligades.
1402. — Joan Batlle : escut d'unes ales y tres barres diagonals, blanques, en camp de gules.
1407. — Pere Maçip : escut d'un copó d'or, en camp de gules. Es idèntich a la senyal que tenim consignada en l'any 1376.
1408. — Lluís de Tous : escut dibuxat en losange, tres faxes horisontals en azur fosch sobre un fons azur claríssim.
1409. — Pere Palau : escut d'un edifici blanch en camp de gules.
1412. — Joan d'Almenar : escut de quatre quartels, en los quals alternen una ala y una torra; la primera blanca en gules y la segona negra en or.
1415. — En ¿ ? Vicent : escut de quatre quartels: campanes y paons pintats en negre.
1416. — Pere Gil de Villoro : escut d'un arbre negre en camp d'or.
1418. — Pere Oliver : escut de quatre quartels ab una olivera sinoble que alterna ab zig-zags negres en camp d'or.
1428. — Arnau Feriça : escut d'una faxa azur diagonal, y a dalt y a baix un lleó rampant d'or ab corona d'argent.
1429. — Arnau Montornés : senyal geomètrica de ratlles y cercles.
1430. — Berthomeu Sosmero : senyal geomètrica, sobremuntada de creu arquebisbal y reclosa en escut.
1442. — Berthomeu Albiol : senyal geomètrica a base d'una A.
- 1443, 1444, 1446 y 1449. — Pere Sala : escut d'edifici civil ab cinch puntes que rematen ab boles, or en camp de gules.
1450. — Esperandeu Jordà : escut d'una passarella d'or ab una planta sinoble al damunt, en camp de gules.
1451. — Domingo Cerdà : escut de dos bous y un corder tancats en un clos, en camp sinoble.
1452. — Berthomeu Ortiz : escut d'un clos ab portal almenat y voltes al interior, argent en gules.

1460. — Joan de Pedrálbes : escut d'un castell d'argent camp de gules.

1467. — Pere Servent : senyal geomètrica enquadrada en escut.

1468. — Pere Corder : escut d'un be d'or en camp de gules.

1469. — Miquel Llorenç : escut d'un arbre sinoble y un ors rampant.

Molts d'aquests senyals y emblemes, per no dir la seva totalitat, se presenten pulcrament dibuxats o policromats.

Feta exa petita digressió, tornèm nostres mirades a la heràldica catalana, qual darrera labor literaria no és la obra d'En Domènech y Montaner, de que havèm ací tractat. Dexèm sentada nostra pena, si fos cas de que eix crudit treball, per idèntica rahó que no han pogut veure la llum pública les obres d'heràldica catalana de temps passats, venia a dexarse de publicar tal y com l'ha concebuda y realisada son autor, per lo molt cost dels gravats.

En la obra d'En Domènech y Montaner hi ha treballat, també, son fill En Fèlix Domènech y Roure, freqüentant arxius y imposantse dels estudis heràldichs de tal manera, que ha començat a publicar, a les darreríes del any 1922, un *Nobiliari general català de llinatges : Catalunya, Valencia, Mallorca, Rosselló*. Es un acurat recull dels antichs nobiliaris, formant una bonica publicació de làmines, sense text, degudament ordenades. En edició especial conté los escuts policromats a mà.

Pro aquesta publicació, que omplirà un buyt y repetim que la conceptuèm de molta estima, no'ns podrà may aconsolar de que la labor de nostre erudit company quedi arreconada, puix es de les que honren la nostra terra.

Al acabar, que prou ha durat massa aquest discursejar, tinch de donar les gracies als representants de corporacions científiques y literaries de Barcelona que tant nos honorifiquèu ab la vostra adhesió personal y, al ensemps, nos encoratgèu en nostres tasques literaries. Gracies, també, a les dames y cavallers qual presència tan agradable nos es.

Queda obert lo curs acadèmic de 1922 a 1923.

Ha terminat l'acte.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI